

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS/ NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SETSWANA PUO YA GAE (HL)

PAMPIRI YA BORARO (P3)

MOTSHEGANONG/SEETEBOSIGO 2025

KAEDI YA GO TSHWAYA

MADUO: 100

Kaedi e ya go tshwaya e na le ditsebe di le 17.

KAROLO YA A: RUBORIKI YA GO TSHWAYA TLHAMO – PUO YA GAE [50 MADUO]

ELA TLHOKO:

- Dirisa ruboriki ka gale fa o tshwaya tlhamo ya boithamedi (Pampiri 3 KAROLO YA A).
- Maduo a go tloga go 0–50 a arogantswe ka maemo a le 5 a dithhaloso.
- Mo ditlhokegong tsa Diteng, Puo le Setaele, maemo mangwe le mangwe a tlhaloso a arogantswe ka dikarolwana tsa maemo a a kwa godimo le a a kwa tlase ka seelo sa maduo se se tsamaelanang le dithhaloso.
- Kagego ga e angwe ke karologantsho ya maemo a a kwa godimo le maemo a a kwa tlase.

Ditlhokego	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo ka matsetseleko	Phitlhelelo ka tekano	Phitlhelelo e e tlhaelang	Ga a fitlhelela
DITENG LE IPAAKANYO (Tsibogelo le dikakanyo) -Thulaganyo ya dikakanyo tsa ipaakanyo -Temogo ya maitlhomo, baamogedi le bokao 30 MADUO	28–30 Maemo a a kwa godimo -Tsibogelo ya maemo a a kwa godimo go gaisa a a tlwaelegileng -Dikakanyo tse di botlhale, tse di tlhaloganyegang, tse di gwetlhlang mogopolo le dintlhla tse di gamogileng -E rulagantswe le go lomagana ka maemo a dinaledi go tsenyeletsa matseno, mmele le bokhutlo -Ipaakanyo e e manonontlhotlho	22–24 -Tsibogelo e e tlhamilweng ka matsetseleko -Dikakanyo tse di maleba tota gape di kgatlhisa e bile di supa go gamoga, dikakanyo di lomagane -E rulagantswe bontle thata le go lomagana go tsenyeletsa matseno, mmele le bokhutlo -Ipaakanyo e e lolameng	16–18 -Tsibogelo e e itumedisang -Dikakanyo di lomagane mo go tlhaloganyegang e bile go kgotsofatsa -E rulagane le go lomagana mo go tlhaloganyegang go tsenyeletsa matseno, mmele le bokhutlo -Ipaakanyo e e lekaneng mme e na le diphosonyana	10–12 -Tsibogelo e e sa tlhomamang -Dikakanyo tse di sa tlhapang e bile di se na boitlhamedi, fela tlhamo e santse e na le go tlhaloganyega go go rileng. -Bosupi jo bonnye jwa thulaganyo le tomagano e e bokoa ya matseno, mmele le bokhutlo -Ipaakanyo e e tlhaelang	4–6 -Tsibogelo e e seng maleba gotlhelele -Dikakanyo tse di tlhakathhakaneng, di tlhoka tsepamo, di gasagane le go boelediwa, tlhamo e tlhaela go tlhaloganyega. -Ga e a rulagana e bile ga e a lomagana gotlhelele -Ipaakanyo e e seng maleba
	25–27 Maemo a a kwa tlase -Tsibogelo e e manontlhotlho, mme e tlhaela ditlhokego tse di tsibosang tsa tlhamo ya maemo a dinaledi -Dikakanyo tse di botlhale e bile di supa kgolo -E rulagantswe ka matsetseleko le ka tomagano go tsenyeletsa matseno, mmele le bokhutlo -Ipaakanyo e e matsetseleko	19–21 -Tsibogelo e e tlhamilweng ka matsetseleko -Dikakanyo tse di maleba gape di kgatlhisa -E rulagantswe bontle le go lomagana go tsenyeletsa matseno, mmele le bokhutlo -Ipaakanyo e e lolameng ka diphosonyana	13–15 -Tsibogelo e e itumedisang, mme e latlhegelwa ke go tlhaloganyesega -Dikakanyo di lomagane le go kgotsofatsa -Maemo a a rileng a thulaganyo le tomagano go tsenyeletsa matseno, mmele le bokhutlo, -Ipaakanyo e e lekaneng e e nang le diphoso	7–9 -Bogolo jwa tsibogelo ga bo maleba -Dikakanyo tse di sa lomaganeng e bile di tlhakathhakane -Ipaakanyo e e sa tsepamang e bile e tlhakathhakane	0–3 -Ga go na maiteko a go tsibogela setlhogo -Dikakanyo tse di seng maleba e bile di sa siama gotlhelele -Ga go na bosupi jwa thulaganyo le tomagano -Ga go na ipaakanyo

Dithokego		Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo ka matsetseleko	Phitlhelelo ka tekano	Phitlhelelo e e tlhaelang	Ga a fitlhelela
PUO, SETAELE LE GO TSELEGANYA/ RUNA -Segalo, rejisetara le setaele tse di maleba go maikaelelo/ditlamorago le bokao -Tlhopho ya mafoko le tlotlofoko -Tiriso ya puo le melawana: thutapuo, matshwao a puiso le mopeleto	Maemo a a kwa godimo	14–15 -Segalo, rejisetara le setaele di maleba le maikaelelo, baamogedi le bokao ka maemo a a kwa godimo -Puo e e tlhololo, e e itumedisang ka maemo a a tlhaolegileng le tlotlofoko e e manontlholtlo ya maemo a a kwa godimo -Ga go na diphoso tsa tiriso ya puo le melawana ka gothe	11–12 -Segalo, rejisetara le setaele di maleba thata le maikaelelo, baamogedi le bokao -Puo e nonofile le tlotlofoko e tlhamilwe ka matsetseleko -Bogolo jwa yona ga bo na diphoso tsa tiriso ya puo le melawana	8–9 -Segalo, rejisetara le setaele di maleba le maikaelelo, baamogedi le bokao -Puo e e maleba go tlhagisa bokao le tlotlofoko e tlhotlheletsang tlhagiso ya diteng -Diphoso tsa tiriso ya puo le melawana ga di kgoreletse bokao	5–6 -Segalo, rejisetara le setaele ga di maleba le maikaelelo, baamogedi le bokao -Puo ke ya maemo a motheo thata le tlotlofoko e lekanyeditswe thata (go na le tiriso ya dipuo tse dingwe) -Diphoso tsa tiriso ya puo le melawana di eta di kgoreletsa bokao	0–3 -Segalo, rejisetara le setaele bomaleba jwa tsona bo kwa tlase le maikaelelo, baamogedi le bokao -Puo ga e tlhaloganyesegge le tlotlofoko e nnye thata, mme e dira gore go nne thata go tlhaloganya -Diphoso tsa tiriso ya puo le melawana di thiba letsatsi
		13 -Segalo, rejisetara le setaele di dirisitswe ka manontlholtlo -Puo le tlotlofoko e e matsetseleko ka tlhotlheletso e e nonofileng mo bokaong -Ga e na diphoso tsa tiriso ya puo le melawana ka gothe	10 -Segalo, rejisetara le setaele tse di siameng di nonofile -Puo le tlotlofoko tse di ngokang e bile di nonofile ka kakaretso -Diphoso tse di mmalwa tsa tiriso ya puo le melawana	7 -Segalo, rejisetara le setaele di siame ka kakaretso le tiriso e e lekanyeditsweng ya malepa a tlhotlheletso -Tiriso ya puo le tlotlofoko tse di mo magareng, ka go tlhoka tsepamo -Diphoso tsa tiriso ya puo le melawana di dintsi	4 -Segalo, rejisetara le setaele ga di maleba gotlhelele -Puo e e bokoa le tlotlofoko e e lekanyeditsweng tota -Diphoso tsa tiriso ya puo le melawana di dintsi e bile di kgoreletsa bokao	
15 MADUO -Diponagalo tsa setlhanga -Kago ya ditemana le go tlhangwa ga dipolelo	Maemo a a kwa tlase	5 -Kago e e manontlholtlo ya tatelano ya dintlhana tse di tlhaolegileng -Dipolelo le ditemana di bopilwe bontle	4 -Kago e e latelanang ya dintlhana tse di lomaganeng -Dipolelo le ditemana di a latelana, di a farologana	3 -Kago ya dintlhana tse di maleba e bile di na le tlhaloganyo -Dipolelo, ditemana tse di bopilweng sentle	2 -Go na le dintlha dingwe tsa kago tse di amogelesegang -Dipolelo le ditemana di fosagetse	0–1 -Dintlha tse di botlhokwa di a tlhaela e bile e tlhoka tlhaloganyo -Dipolelo le ditemana di fosagetse le go ipoeletsa
		5 MADUO				

KAROLO YA B: RUBORIKI YA TLHATLHOBO YA SETLHANGWA SA TIRISANO [Maduo a le 25]

Ditlhokego	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo ka matsetseleko	Phitlhelelo ka tekano	Phitlhelelo e e tlhaelang	Ga a fitlhelela
DITENG, THULAGANYO LE SEBOPEGO -Tsibogelo le dikakanyo -Kokoanyo ya dikakanyo gore go rulaganngwe Maitlhomo, baamogedi, diponagalo/melawana le tiriso MADUO 15	13–15 -Tsibogelo ya maemo a a kwa godimo go gaisa se se lebeletsweng ka gale le kitso e e tseneletseng ya diponagalo tsa mofuta wa setlhangwa -Diteng le dikakanyo tse di bottlhale, tse di gamogileng, di lomagane e bile di tshegetsa setlhogo ka thulaganyo e e manonthotlh -Tlhaloso ya maemo a a kwa godimo e bile dintlha tsotlh e di maleba thata. -Sebopego se se maleba gape se nepagetse	10–12 -Tsibogelo e ntle tota e e bontshang kitso e ntle ya diponagalo tsa mofuta wa setlhangwa -Diteng le dikakanyo di lomagane, dintlha tse di thadisitsweng gentle gape di tshegetsa setlhogo ka thulaganyo e e lolameng -E tsepame, ga e a fapoga setlhogo -Sebopego se se lolameng ka diphoso tse dinnye	7–9 -Tsibogelo e e lekaneng e e bontshang kitso ya diponagalo tsa mofuta wa setlhangwa -Diteng le dikakanyo di lomagane mo go utlwlang, dintlha dingwe di tshegetsa setlhogo ka thulaganyo e e lekaneng -Go na le tsepamo e e rileng mme kwalo e eta e fapoga setlhogo -Sebopego se se maleba ka kakaretso fela go na le go sa nepagale go go rileng	4–6 -Tsibogelo e e kwa tlase e e supang kitso ya diponagalo tsa mofuta wa setlhangwa -Diteng le dikakanyo ga di lomagane ka gale. Ke dintlha tse di mmalwa tse di tshegetsang setlhogo ka thulaganyo e e tlhaelang -Ga e a tsepama ka gotlhe, mme kwalo e fapogile setlhogo -Tiriso e e phatlaletseng ya melawana ya sebopego	0–3 -Tsibogelo e senola go tlhoka kitso ya diponagalo tsa mofuta wa setlhangwa -Ga go na tomagano ya diteng le dikakanyo e bile ke dintlha di le mmalwa fela tse di tshegetsang setlhogo ka thulaganyo e e sa tlhaloganyegeng kana e se yo -Bokao jo bo kgoreletsegileng ka go fapoga setlhogo go go feteletseng -Ga go a dirisiwa melawana ya sebopego
PUO, SETAELE LE GO TSELEGANYA/RUNA -Segalo, rejisetara le setaele, maithlomo, baamogedi le tiriso -Tlhopho ya mafoko le tlotlofoko - Tiriso ya puo le melawana (thutapuo) -Matshwao a puiso le mopeleto MADUO 10	9–10 -Segalo, rejisetara le setaele tse di maleba thatathata le maithlomo, baamogedi le tiriso -Tlotlofoko e maleba thata e bile e bontsha kgolo -Tiriso ya puo le melawana di nepagetse e bile di agegile sentle -Ga e na diphoso gotlhelele	7–8 -Segalo, rejisetara le setaele tse di maleba thata le maithlomo, baamogedi le tiriso -Tlotlofoko e e siameng tota -Tiriso ya puo le melawana di nepagetse ka kakaretso e bile di agegile sentle -Bogolo ga go na diphoso	5–6 -Segalo, rejisetara le setaele di maleba le maithlomo, baamogedi le tiriso -Tlotlofoko e e lekaneng - Tiriso ya puo le melawana ga di a nepagala thata -Diphoso ga di kgoreletse bokao	3–4 -Segalo, rejisetara le setaele di fosagetse go le gonne ya go maithlomo, baamogedi le tiriso -Tlotlofoko e e lekanyeditsweng -Tiriso ya puo le melawana ga di a lolama -Diphoso di dintsi di kgoreletsa bokao	0–2 -Segalo, rejisetara le setaele ga di tsamaisane le maithlomo, baamogedi le tiriso -Tlotlofoko ga e maleba -Tiriso ya puo le melawana di tlhakatlakane mo go feteletseng -E phephetha ka diphoso, bokao bo kgoreletsegile tota

KAROLO YA A: TLHAMO**POTSO 1****Mokgwa wa go tshwya tlhamo**

- Tlhamo ga e a tshwanela go tlhoka sesupo sa gore e buisitswe e bile e abetswe maduo jaaka go tshwanetse. Maduo a a abetsweng tlhamo a tshwanetse go nna le sesupo sa gore a fitlheletswe jang.
- Tlhamo ga e tshwane le tshobokanyo ka tekanyetso e e gagametseng ya mafoko, yona ke tiro ya boitlhamedi.
- Fa tlhamo e elela ka boitlhamedi le go ngoka mmuisi, ga go a siama go tota mogopolo fela mo boleeleng jwa yona mme go itlhokomolosiwa diteng.
- Molawana o o tlhamaletseng ke go re:
 - **Go se nne le dikotlhao tsa tlaleletso tse di newang gonne ruboriki e na le dikotlhao ka boyona. O se ka wa otlhaela motlhatlhajojwa phoso e le nngwe e e ipoeletsang, eta o e thalele fela.**

1.1 Tlhamo ya kanelo

Mofuta o wa tlhamo, o anela ka ga sengwe kgotsa tiragalo e e fetileng. Tlhamo ya mofuta o e ka kwalwa go tswa mo matlhakoreng a a farologaneng.

Sekao sa setlhogo: **Nkabo ke ngwana wa morago**

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya tlhaloso:

- Ditiragalo di tshwanetse go latelana sentle, mme mmuisi a dumele gore di diragetse, le fa tota e le dijo tsa ditoro.
- Tlhamo e kwalwe ka paka e e fetileng.
- Matseno e nne a a ngokang.
- Kanelo e ntle go le gantsi e tlhagisa ntlha e e rileng.
- Kanelo e tshwanetse go ngoka mmuisi go tloga kwa tshimologong go fitlha kwa bofelong.
- Setaele, puo le ditiragalo di tshwanetse go itumedisa babuisi.
- Kanelo e e atlegileng e bontsha diteng tse di maleba ka botlalo jaaka pono, modumo, lonko/monkgo le tiriso ya ditemosi tse dingwe.
- Go tshwanetse go elwe tlhoko gore mofuta o wa tlhamo o a anela.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

Se se lebeletsweng mo motlhatlhajojwa:

- Setlhogo se a itlhophetseng sona.
- Tlhaloso ya setlhogo.
- A tlhagise se a ikwatlhaelang sona.
- A tlhagise botlhokwa jwa go baakanyetsa kwa pele/go dira selo se se rileng ka nako e e siametseng selo seo.
- A tlhagise botlhokwa jwa nako ya ipaakanyo.
- A tlhagise ditlamorago tsa go se baakanyetse kwa pele/ go se dire sengwe se o neng o se akantse ka nako e e rileng.
- Tltagiso ya tharabololo le maikutlo a gagwe ka botlhokwa jwa ipaakanyo.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

[50]

1.2 Tlhamo ya kanelo

Mofuta o wa tlhamo, o anela ka ga sengwe kgotsa tiragalo e e fetileng. Tlhamo ya mofuta o e ka kwalwa go tswa mo matlhakoreng a a farologaneng.

Sekao sa setlhogo: **Ga nkitla ke lebala tiragalo eo**

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya kanelo.

- Ditiragalo di tshwanetse go latelana sentle, mme mmuisi a dumele gore di diragetse, le fa tota e le dijo tsa ditoro.
- Tlhamo e kwalwe ka paka e e fetileng.
- Matseno e nne a a ngokang.
- Kanelo e ntle go le gantsi e tlhagisa ntlha e e rileng.
- Kanelo e tshwanetse go ngoka mmuisi go tloga kwa tshimologong go fitlha kwa bofelong.
- Setaele, puo le ditiragalo di tshwanetse go itumedisa babuisi.
- Kanelo e atlegileng e bontsha diteng tse di maleba ka botlalo jaaka pono, modumo, lonko/monkgo le tiriso ya ditemosi tse dingwe
- Go tshwanetse go elwe tlhoko gore mofuta o wa tlhamo o a anela.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

Se se lebeletsweng mo motlhathojweng:

- Setlhogo se a itlhophetseng sona.
- Tlhaloso ya setlhogo.
- Tlhagiso ya tiragalo eo.
- Tlhagiso ya letlha, lefelo le nako ya tiragalo eo.
- Tlhagiso ya dintlha le ditiragalo tse di bakileng gore a se lebale tiragalo eo.
- Tlhagiso ya ditlamorago tsa tiragaolo eo.
- Tshobokanyo ya dintlha le go supa maikutlo a gagwe.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

[50]

1.3 Tlhamo ya tlhaloso

Mokwadi mo tlhamong e, o tlhalosa sengwe ka ga mokgwa o mmuisi a tlaa itemogelang se se tlhalosiwang jaaka go batlega.

Sekao sa setlhogo: **Phetogo ya maemo a loapi**

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya tlhaloso.

- Motlhathojwa o tshwanetse go bopa setshwantsho ka mafoko a a filweng.
- Motlhathojwa a tlhophe mafoko le tiriso ya mafoko a a bontshang maikutlo ka kelothhoko go gorosa molaetsa sentle.
- Go dirisiwe ditshwantsho tsa pono, modumo, kutlo, go tlhalosa mofuta o wa tlhamo sentle.
- Puo ya botshwantshi e dirisiwe ka boitshimololedi go tiisa kgang/tiragalo.
- Go elwe tlhoko gore mofuta o wa tlhamo o a tlhalosa.
- Motlhathojwa a bontshe fa a na le maitemogelo mo setlhogong se.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

Se se lebeletsweng mo motlhatlhøjweng:

- Setlhogo se a itlhophetseng sona.
- Tlhaloso ya setlhogo.
- A tlhagise mabaka a a tlholang phetogo ya loapi.
- A tlhagise ditiragalo tse di supang phetogo ya loapi.
- A tlhagise ditlamorago tse di tliswang ke phetogo ya loapi.
- Tshobokanyo ya dintlha le go supa maikutlo a gagwe.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

[50]

Tlhamo ya maitlhomo

Mo mofuteng o wa tlhamo motlhatlhøjwa o leba kakanyo, a bo a tlhagisa maikutlo/tsibogo ya gagwe. Motlhatlhøjwa a ka leba ditoro kgotsa se a eletsang go se fitlhelela mo botshelong jwa gagwe, mme a kwale maithlomo a gagwe.

Sekao sa setlhogo: **Fa e ka re ke tsoga ka iphitlhela ke humile ...**

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya maitlhomo:

- Tlhamo ya maitlhomo e tseye letlhakore.
- Maikutlo a nne le seabe sa botlhokwa.
- Karolo e kgolo mo tlhamong e ka tlhalosa. Ditlhoso di tshwanetse go bonala, maikaelelo e le go tlhagisa gape maikutlo a motlhatlhøjwa.
- Dikakanyo/megopololo/maikutlo di tshwanetse go senola boammaaruri le maitemogelo.
- Tlhamo e kwalwe ka maemo a kgonego kgotsa a pakatlang.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

Se se lebeletsweng mo motlhatlhøjweng:

- Setlhogo se a itlhophetseng sona.
- Tlhaloso ya setlhogo.
- A tlhagise se a humileng ka sona.
- A tlhagise se a ka se dirang fa a lemoga gore o humile.
- A tlhagise ditsela kgotsa mekgwa e a tlaa e bolokang le go tsweletsa khumo eo.
- A tlhagise tokafatso le diphetogo tse a ka di tlisang mo botshelong ba gagwe le ba ga bona.
- A tlhagise maikutlo a gagwe mabapi le go huma.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

[50]

1.5 Tlhamo e e sa tseyeng letlhakore

Mofuta o wa tlhamo o tlhagisa ngangisano e e lekalekanang go emela kgotsa go nna kgathlanong le setlhogo se a buang ka ga sona. Motlhatlhajoja o leba mathakore otlhe a setlhogo a bo a tlhagisa dintlha tsa thulano a se tseye letlhakore. Kemo ya mokwadi e tlhagisiwa fela kwa bokhutlong.

Sekao sa setlhogo: **A go botlhokwa go isa bagodi kwa legaeng la tlhokomelo ya bagodi?**

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo e e sa tseyeng letlhakore.

- Tlhamo e itshupe ka go lekalekana, e se tseye letlhakore. E tlhagise matlhakore a mabedi mme dikakanyo di tlhagisiwe ka tshegetso le kgatelelo e kgolo.
- E lebelele kemo ya botlh.
- Puo e nne e e tsosang maikutlo mme motlhatlhajoja a se ka a tlhoka maitseo.
- Ngangisano e thalogenyesege.
- Tlhamo ya mofuta o, e kwalwe ka pakajaanong.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

Se se lebeletsweng mo motlhatlhojweng:

- Setlhogo se a itlhophetseng sona.
- Tlhaloso ya setlhogo.
- A tlhagise seemo sa bagodi mo malapeng.
- A tlhagise mabaka a a susumetsang gore bagodi ba isiwe kwa tlhokomelong.
- A tlhagise ditlamorago tsa go isa bagodi kwa setheong sa bagodi.
- A tlhagise mabaka a susumetsang bangwe go se ise bagodi kwa tlhokomelong.
- A tlhagise ditlamorago tsa go isa le go se ise bagodi kwa setheong sa bagodi.
- A supe maikutlo le ntlhakemo ya gagwe kwa bokhutlong.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

[50]

1.6 Tlhamo ya ngangisano

Mo tlhamong e, motlhatlhajoja o tlhagisa kakanyo, ntlhakemo mme a nganga ka maitlhomo a go dibela kemo ya gagwe. Kakanyo ya motlhatlhajoja e tshwanetse go totobala go simolola kwa ntlheng go fitlha kwa bofelong. Tlhamo e, e tshwanetse go tlhagisa letlhakore le le lengwe mme mothatlhajoja a leke go pateletsa mmuisi go leba ditiragalo ka leitlho la gagwe.

Sekao sa setlhogo: **Lorato Iwa madi le dithoto lo gakaditse bosenyi.
Dumela kgotsa o ganetse**

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya ngangisano:

- Motlhathojwa a simolole ka go tlhagisa ntlhakemo ya gagwe go bontsha boitshimololedi.
- A neye mefutafuta ya dingangisano go tshegetsa ntlhakemo ya gagwe mme a tlhalose se.
- Tlhamo e tlhagise letlhakore le le lengwe mme dikakanyo di tlhagisiwa ka kgatelelo e kgolo.
- Go dirisiwe mefuta e e farologaneng ya didiriswa tsa puo le dithekeniki tsa tiriso ya puo.
- Puo e dirisiwe ka maikutlo mme motlhathojwa a se ka a tlhoka maitseo.
- Bokhutlo bo tshwanetse go tlhagisa kakanyo e e tlhomameng, e e tlhaloganyegang mme e pateletse mmuisi go dumelana le tse di tlhagisitsweng.
- Tlhamo ya mofuta o, e kwalwe ka pakajaanong.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

Se se lebeletsweng mo motlhathojweng:

- Setlhogo se a itlhophetseng sona.
- Tlhaloso ya setlhogo.
- Tlhamo e tseye ntlhakemo ya go dumela kgotsa go ganetsa.
- A tlhagise le go dibela ka bosupi jo bo rileng.
- A tlhagise molemo le ditlamorago tsa ntlhakemo ya gagwe.
- A tlhagise dintlha tsa ngangisano tse di tshegetsang ntlhakemo ya gagwe kwa bokhutlong.
- A tlhagise tshikinyo ya se se ka dirwang go rotloetsa ntlhakemo ya gagwe.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

[50]

ELA TLHOKO:

Tshedimosetso e e latelang e dirisiwe go tshwaya potso ya setshwantsho e bong, 1.7 le 1.8 e e ka nnang tlhamo ya kanelo, tlhaloso, maitlhomo kgotsa ya ngangisano.

1.7 le **Tlhamo ya kanelo**

1.8

Mofuta o wa tlhamo, o anela ka sengwe kgotsa tiragalo e e fetileng. Tlhamo ya mofuta o e ka kwalwa go tswa mo matlhakoreng a a farologaneng.

Sekao sa setlhogo: **Setshwantsho**.

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya kanelo.

- Ditiragalo di tshwanetse go latelana gentle, mme mmuisi a dumele gore di diragetse, le fa tota e le dijo tsa ditoro.
- Tlhamo e kwalwe ka paka e e fetileng.
- Matseno e nne a a ngokang.
- Kanelo e ntle go le gantsi e tlhagisa ntlha e e rileng.
- Kanelo e tshwanetse go ngoka mmuisi go tloga kwa tshimologong go fitlha kwa bofelong.

- Puo le ditiragalo di tshwanetse go itumedisa babuisi.
- Kanelo e e atlegileng e bontsha diteng tse di maleba ka botlalo jaaka pono, modumo, lonko/monkgo le tiriso ya ditemosi tse dingwe.
- Go tshwanetse go elwe tlhoko gore mofuta o wa tlhamo o a anela.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

Tlhamo ya tlhaloso

Mokwadi mo tlhamong e, o tlhalosa sengwe ka mokgwa o mmuisi a tlaa itemogelang se se tlhalosiwang jaaka go batlega.

Sekao sa setlhogo: **Setshwantsho**.

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya tlhaloso:

- Motlhathhojwa o tshwanetse go bopa setshwantsho ka mafoko a a filweng.
- Motlhathhojwa a tlhophe mafoko le tiriso ya mafoko a a bontshang maikutlo ka kelotlhoko go gorosa molaetsa sentle.
- Go dirisiwe ditshwantsho tsa pono, modumo, kutlo, go tlhalosa mofuta o wa tlhamo sentle.
- Puo ya botshwantshi e dirisiwe ka boitshimololedi go tiisa kgang/tiragalo.
- Motlhathhojwa a bontshe fa a na le maitemogelo mo setshwantshong se.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

Se se lebeletsweng go tswa mo motlhathhojweng:

- Setlhogo se se nyalanang le setshwantsho se a itlhophetseng sona.
- Tlhaloso ya setlhogo.
- A tlhagise mabaka a a tlholang ditiragalo tse di amanang le se se tlhagelelang mo setshwantshong.
- A tlhagise ditlamorago tsa maemo a a tlhagelelang mo setshwantshong.
- A tlhagise thotloetso go tila kgotsa go diragatsa se se tlhagelelang mo setshwantshong.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

[50]

Tlhamo ya maitlhomo

Mo mofuteng o wa tlhamo, motlhathhojwa o leba kakanyo, a bo a tlhagisa maikutlo/tsibogo ya gagwe. Motlhathhojwa a ka leba ditoro kgotsa se a eletsang go se fitlhelela mo botshelong jwa gagwe, mme a kwale maitlhomo a gagwe.

Sekao sa setlhogo: **Setshwantsho**

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya maitlhomo:

- Tlhamo ya maitlhomo e tseye letlhakore.
- Maikutlo a nne le seabe sa botlhokwa.
- Karolo e kgolo mo tlhamong e ka tlhalosa. Dithhaloso di tshwanetse go bonala, maikaelelo e le go tlhagisa gape maikutlo a motlhathhojwa a nako e e fetileng.

- Dikakanyo/megopolo/maikutlo di tshwanetse go senola boammaaruri le maitemogelo.
- Tlhamo e kwalwe ka maemo a kgonego kgotsa a pakatlang.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

Se se lebeletsweng mo motlhatlhøjweng:

- Setlhogo se se nyalanang le setshwantsho se a itlhoperseng sona.
- Tlhaloso ya setlhogo.
- A tlhagise se se mo gapileng maikutlo ka se se diragalang mo setshwantshong.
- A tlhagise gore a ka rotloetsa jang ba ba nang le kgathego tebang le se se mo setshwantshong.
- A tlhagise mabaka a a ka tlholang ditiragalo tse di amanang le se se tlhagelelang mo setshwantshong.
- A tlhagise ditlamorago tse di tlholwang ke maemo a a tlhagelelang mo setshwantshong.
- A tlhagise gore tiragalo e e mo setshwantshong e ka ama jang botshelo jwa gagwe, balelapa le morafe.
- A tlhagise gore a ka dira eng go tila kgotsa go siamisa se se tlhagelelang mo setshwantshong.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

[50]

Tlhamo ya ngangisano

Mo tlhamong e, motlhatlhøjwa o tlhagisa kakanyo, ntlhakemo, mme o nganga ka maitlhomo a go dibela kemo ya gagwe. Kakanyo ya motlhatlhøjwa e tshwanetse go totobala go simolola kwa ntlheng go fitlha kwa bofelong. Tlhamo e, e tshwanetse go tlhagisa letlhakore le le lengwe, mme motlhatlhøjwa a leke go pateletsa mmuisi go leba ditiragalo ka leitlho la gagwe.

Sekao sa setlhogo: Setshwantsho

Dintlha tse di latelang di tshwanetse go elwa tlhoko fa go tshwaiwa tlhamo ya ngangisano:

- Motlhatlhøjwa a simolole ka go tlhagisa ntlhakemo ya gagwe go bontsha boitshimololedi.
- A neye mefutafuta ya dingangisano go tshegetsa ntlhakemo ya gagwe, mme a tlhalose se.
- Tlhamo e tlhagise letlhakore le le lengwe, mme dikakanyo di tlhagisiwe ka kgatelelo e kgolo.
- Go dirisiwe mefuta e e farologaneng ya didiriswa tsa puo le dithekeniki tsa tirisopuo.
- Puo e dirisiwe ka maikutlo, mme motlhatlhøjwa a se ka a tlhoka maitseo.
- Bokhutlo bo tshwanetse go tlhagisa kakanyo e e tlhomameng, e e tlhaloganyegang e bile e pateletsa mmuisi go dumelana le tse di tlhagisitsweng.
- Tlhamo ya mofuta o e kwalwe ka pakajaanong.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

Se se lebeletsweng mo batlhatlhojweng:

- A kwale ka ga setlhogo se a itlhophetseng sona.
- A tlhalose setlhogo le tlhagiso ya ntlhakemo ya gagwe, a e dibele ka bosupi jo bo rileng.
- A tlhagise dikao tsa ditiro tse di tshegetsang ntlhakemo ya gagwe.
- A tlhagise ditlamorago tsa ntlhakemo ya gagwe.
- A tlhagise dintlha tsa ngangisano tse di tshegetsang ntlhakemo ya gagwe.
- Kwa bokhutlong a tlhagise tshikinyo ya se se ka diriwang go tshegetsa ntlhakemo ya gagwe.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

[50]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA A: **50**

KAROLO YA B: DITLHANGWA TSA TIRISANO

POTSO 2

2.1 LEKWALO LA BOTSALENO

Lekwalo la botsalano ke le le kwalelwang motho mongwe yo o rileng e ka nna wa losika kgotsa tsala go tlhaeletsana jaaka go leboga, itsise, kopa, keleletsomasego jalojalo. Palo ya mafoko a lona e nne 180–200 diteng fela.

Dintlha tse di tshwanetseng go elwa tlhoko fa go tshwaiwa lekwalo la botsalano:

- Lekwalo le, le le lee, ka lona motlhathojwa o buisana le balosika, ditsala le bangwe fela ba a ka ne a itsane nabo.
- Go se ka ga nna le diphoso tsa mofuta ofe mo lekwalong le.
- Motlhathojwa a ka ya lolololo ka dikgang tse a batlang go di tlota.
- A kwale matseno a a ngokang mmuisi go buisa lekwalo le go supa botsalano le motho yo a mo kwalelang.
- Motlhathojwa a kwale aterese ya mokwadi fela.
- Motlhathojwa a se kwale sefane sa gagwe.

Se se lebeletsweng go tswa mo motlhathojweng:

- Aterese e le nngwe (ya mokwadi)
- A tlhagise maitlhomo a lekwalo.
- A mo lebogise mo phenyong e a e boneng.
- A mo kope maitemogelo a gagwe tebang le dikgaisano.
- A mo kope maele le tshedimosetso mabapi le mofuta o wa kgaisano.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

[25]

2.2 IMEILE/LEKWALO LA MARANYANE

Imeile ke mokgwa wa tlhaeletsano o o dirwang ka khomphutara le selefounu. E romelwa gongwe le gongwe ka nako nngwe le nngwe. E na le aterese ya yona e e tlhaolegileng, e farologane le aterese ya lekwalo.

Dintlha tse di tshwanetseng go elwa tlhoko fa go tshwaiwa imeile/ lekwalo la maranyane:

Fa o kwala imeile/lekwalo la maranyane tlhokomela dintlha tse di latelang:

- Imeile e arogantswe ka dikarolwana tse pedi. Palo ya mafoko e nne 180–200 diteng fela.
- **Karolo ya A** e akaretsa dintlha tse di latelang:
 - **Go tswa go:** Aterese ya imeili ya moromedi.
 - **Go ya go:** O kwala aterese ya imeile ya motho yo o mo kwalelang.
 - **Ba bangwe:** Tsenna diaterese tsa batho ba o batlang gore molaetsa oo, o ba fithelele. Karolo e e dirisediwa gore motho yo o mo romeletseng molaetsa, a itse le go lemoga batho ba bangwe ba ba amogetseng molaetsa oo.

- **SETLHOGO:** Mo karolong e o kwala kakanyokgolo ya se molaetsa o leng ka ga sona. **Karolo ya B** e akaretsa dintlha tse di latelang:
 - Ditumediso.
 - Molaetsa ka botlalo.
 - Kwalela mokwalelwwa ditumediso tsa taelo tse dintle tsa tlotlo.
 - Khutlisa ka go kwala leina/ditlhakaina le sefane.
 - Lefelo le o bayang ditlankana tse di gokeletsweng//mametleletsweng le molaetsa wa gago. Sekao: dipegelo, diforomo, ditaletso jalo le jalo. (go supiwa ka letshwao la phini e e gokelelang dipampiri e e tshwaraganyang tšelete)
- **ROMELA:** Fa o feditse go kwala molaetsa o a o romela.

Se se lebeletsweng go tswa mo motlhatlhøjweng:

- Aterese ya imeile ya mokwadi le ya moamogedi/baamogedi.
- Setlhogo sa imeile le ditumediso di kwalwe.
- A tlhagise tumelano ya mmangwaneagwe le rralebenkele tebang le theko ya bolao.
- A tlhagise maitemogelo le kopo ya mmangwaneagwe.
- A thadise ka ga go tlhoka tirisano ga mong wa lebenkele.
- A kope tharabololo ya bothata jo.
- A tlhagise ditumediso tsa tlotlo tse di laelang mokwalelwwa.
- Tlhagiso ya leina/ditlhakaina le sefane.
- Setlhogo sa ditlankana/ditokomane tse di gokeletsweng/mametleletsweng le molaetsa fa di le gona.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

[25]

2.3 PEGELO

Pegelo e kwalelwwa setheo se se rileng, motlhatlhøjwa o neelana ka diphitlhelelo le dikatlenegiso tsa se a neng a laetswe go se dira. Palo ya mafoko a yona e nne 180–200 diteng fela.

Dintlha tse di tshwanetsweng go elwa tlhoko fa go tshwaiwa pegelo:

- Leina la lebenkele le moamogedi di tlhagisiwe.
- Setlhogo sa pegelo se bolelwwe ka botlalo gore go begwa ka ga eng.
- Taelo ya se a kopilweng go bega ka ga sona.
- E kwalwa ka pakapheti.
- Motlhatlhøjwa a tlhagise diphitlhelelo le dikatlenegiso.
- Motlhatlhøjwa a kwale leina la gagwe ka botlalo a bo a saene, a supe tiro kgotsa maemo a gagwe le letlha le a kwadileng pegelo ka lona.

Se se lebeletsweng mo motlhatlhøjweng:

- Setlhogo se kwalwe.
- Motlhatlhøjwa a tlhagise tshedimosetso ya lefelo le letlha la tiragalo.
- A tlhagise taelo ya dipatlisiso tsa pegelo e a begang ka ga yona.
- A tlhagise tshedimosetso mabapi le ditlhogo tse di latelang: dintlha tsa tebo, tsamaiso, diphitlhelelo, dikatlenegiso le bokhutlo.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

[25]

2.4 THADISO

Thadiso ga se gantsi e latela mokgwa o o rileng wa go kwala. Thadiso e leka go nna le nneta le go se gobelele. Thadiso e e sa siamang e tlhagelela go le gantsi fa mokwadi a thuba pelo, a dira ditshwaelo tsa bokgopo/tšakgalo.

Dintla tse di tshwanetsweng go elwa tlhoko fa go tshwaiwa thadiso:

- Setlhogo se tlhagise leina la setshwantsho.
- Tsibogo ya mong ka tiro ya bokwadi.
- Go neelana ka tshedimosetso e e maleba tebang le diteng tsa setshwantsho mme o tsose mowa wa kgatlhegelo.
 - Leina la mokwadi, motlhagisi, motaki, setlhogo sa setshwantsho, setlamo se se tlhagisang setshwantsho.
 - Maikaelelo a go neela tshedimosetso kgotsa go tsosa kgatlhegelo ka setshwantsho se o se boneng.
- Ga go na popego e e tshwanetseng go salwa morago.
- Palo ya mafoko 180–200 diteng fela.

Se se lebeletsweng mo motlhathojweng:

- Tlhagiso ya setlhogo sa setshwantsho.
- Tlhagiso ya leina la mokwadi, motlhagisi, setlamo sa baphasalatsi ba setshwantsho, tshikinyo ya gore se ka lebelelw a ke bana ba dingwaga dife, dinako le matlha a malatsi a beke.
- Tlhagiso ya terama e e thadisitsweng.
- Tlhagiso ya morero le ditiragalokgolo.
- Thadiso e nne nneta e bile e se gobelele.
- Mothadisi a tseye tshwetso le go naya maikutlo a gagwe.
- Thadiso e nne le kgogedi.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

[25]

2.5 LENANEOTEMA LE METSOTSO YA KOPANO

Lenaneotema ke kitsiso le kgobokanyo ya dintlhakgolo tse go tlileng go buiwa ka ga tsona mo kopanong e e rileng. Le thusa batlapitsong go itse se ba se bilediwang le gore ba tle pitsong ba ipaakantse ba rulagantse ditshwaelo tsa bona sentle. Metsotso ke phuthololo ya lenaneotema le le neng la romelelwa ditokololo tsa kopano. Metsotso e botlhokwa thata ka gonne e thusa go tshola le go boloka ditshwetso le dintlhakgolo tsa kopano.

Dintlha tse di tshwanetseng go elwa tlhoko fa go tshwaiwa lenaneotema le metsotso:

- Kitsiso ya kopano: Kwala dintlha tsa kopano jaaka (leina la setlhophoa, lefelo, letlha le nako). Kitsiso ya kopano e kwalwe ka pakatlang.
- **Ela tlhoko:** Lenaneotema le tlhagelela pele ga metsotso.
- Rulaganya o be o kwale dintlha tsa se se tlaa buiwang kwa kopanong.
- Go tlhagisiwe dintlha tse di botlhokwa fela.
- Metsotso e kwalwe ka bokhutshwane. Palo ya mafoko e nne 180–200 diteng fela.
- E nne le ditlhogwana tse di tlhomaganang go ya ka lenaneotema.
- Ditlhagiso, ditumelano le diphetolelo tse di dirwang di tshwanetse go kwalwa jaaka ditshwetso.
- Go kwalwa fela diphitlhelelo, dikatlanegiso le ditumelano e seng dingangisano tsa ditokololo.
- Metsotso e kwalwe ka pakapheti.

Se se lebeletsweng mo motlhathojweng:

- A tlhagise kitsiso ya kopano e e akaretsang leina la setlamo, letlha, lefelo, nako e kopano e tlileng go tshwarwa ka yona.
- Thulaganyo ya dintlha tse go tlaa buiwang ka tsona kwa kopanong go ya ka botlhokwa jwa tsona.
- A tseketletse/saene lenaneotema.
- Mo metsotsong, a tlhagise leina la setlamo, letlha, nako le lefelo le kopano e neng e tshwerwe ka lona.
- A tlhagise leina la setlamo sa bona sa go ipolokela madi.
- A tlhagise dintlha tse di tshotlhilweng kwa kopanong mabapi le go simolola setlamo seo.
- A tlhagise se se sololetseng go tswa mo malokong a setlamo seo.
- A thadise ditshwetso tse di tserweng ka nako ya kopano.
- Tshobokanyo ya se se tshikintsweng le se go dumelanweng ka ga sona.
- A tlhagise letlha la kopano e e latelang.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang

[25]

2.6 PUO

Puo ke karolo e e botlhokwa ya go fatlhosa. Mo mabakeng a mantsi motho o neelana ka puo mo dikopanong kgotsa meletlong. Puo ya go bua le setšhaba e farologana le ya go bua le setlhotšhwana sa batho.

Dintlha tse di tshwanetseng go elwa tlhoko fa go tshwaiwa puo:

- Matseno, mmele le bokhutlo.
- Maikalelo a kopano.
- Mofuta wa kopano e o yang go bua kwa go yona.
- Dintlha di se ke tsa phathalala.
- Dipolelo tse dikhutshwane ka dikakanyo tse di bonolo.
- Tiriso ya dikao tse di tlwaelegileng.
- Palo ya mafoko a yona ke 180–200 diteng fela.
- Tiriso ya puo e senole kgolo, go se nne le ditlhapa le tshotlo.

Se se lebeletsweng mo batlhatalhojweng:

- Setlhogo sa puo.
- Ditumediso go diopedi le batlamoletlong.
- Tshimologo e nne maatla, e ngoke theetso. E ka nna motlae kgotsa nopoloo.
- Tlhagiso ya puo e e thadisang katlego ya moletlo.
- Tlhagiso ya dikeletso tsa go tsweletsa dithuto mo isagong.
- Tlhagiso ya mafoko a tebogo le kakgolo.
- Bokhutlo e nne jo bo kgodisang.

[25]

PALOGOTLHE YA KAROLO YA B:

25

PALOGOTLHE:

100